

ГРОМАДЯНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ АСПЕКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

І. Р. Петровська, м. Львів

Громадянська ідентичність особистості розглядається як динамічна система уявлень громадянина про самого себе і пов'язаних з ними переживань та ціннісно-сміслових наповнень, що формуються як похідні від усвідомлення себе громадянином певної держави і водночас членом спільноти громадян. Пропонується виокремлювати три рівні громадянської ідентичності: інституційний, груповий та індивідуальний. Статус громадянина інституційований на рівні держави, тому на інституційному рівні досліджується образ держави, довіра і лояльність до неї; практики взаємодії особистості з державою у вигляді різноманітних її інстанцій – представниками державної влади; інтеріоризація стандартів, закладених в аксіологічному просторі держави, тощо. На груповому рівні йдеться про включеність особистості в спільноту громадян, підкріплену суб'єктивним відчуттям внутрішньої єдності зі своїми співвітчизниками, почуттям громадянської спільноти (почуття “Ми”); досліджуються утворення громадянської свідомості, стереотипи, притаманні громадянській спільноті, тощо. Індивідуальний – це рівень індивідуального осмислення громадянської належності разом з емоційно-ціннісним наповненням; переживання сенсу і цінності власного життя, виправданості власного існування в рамках даного соціуму. До структури громадянської ідентичності пропонується включати традиційно когнітивний, емоційний, поведінковий, а також ціннісно-мотиваційний та образно-семіотичний компоненти.

Ключові слова: ідентичність, соціальна ідентичність, громадянська ідентичність, рівні ідентичності, структурні компоненти ідентичності.

Проблема. Дослідження громадянської ідентичності мають міждисциплінарний характер і широко представлені в працях політологів, соціологів і філософів, меншою мірою – у здобутках психологічної науки. Зарубіжні та вітчизняні науковці відмічають складність та суперечливість феномена громадянської ідентичності; при цьому спостерігаються суттєві відмінності в тлумаченні громадянської ідентичності, немає однастайності в розумінні її структури, закономірностях та механізмах її становлення.

Феномен громадянської ідентичності в сучасному науковому дискурсі частіше розглядають саме як соціально-політичний, філософсько-історичний; набагато рідше його трактують як індивідуально-психологічний, наділений особистісним змістом, що займає певну позицію в ієрархії цінностей і смислів.

Мета статті: визначити сутнісні характеристики громадянської ідентичності як соціально-психологічного феномена, а також основні її структурні компоненти.

Політологічний та історико-філософський аспекти громадянської ідентичності досліджували такі сучасні зарубіжні та вітчизняні науковці, як Г. Барделлі, Т. Бевз, Ю. Гін, Л. Дробіжева, З. Жаде, О. Зорич, А. Карась, М. Кармазіна, М. Козловець, А. Колодій, В. Коннор, І. Конода, І. Кресіна, О. Михайлова, Л. Нагорна, Н. Пашина, М. Пелагеша, Н. Ротар, Д. Секуліч, А. Секік, Ф. Серрічіо, В. Степаненко, М. Степико, Ю. Габермас, Д. Хігер, Л. Христова, П. Шак, Л. Шимченко, М. Юшин та ін.

Сучасний політологічний словник визначає громадянську ідентичність як частину соціальної ідентичності індивіда, яка відображає уявлення особистості про належність до державного утворення, структур громадянського суспільства, а також уявлення про самі ці утворення та структури, їх оцінку особистістю та право вибору залишатися в їхньому складі або їх покинути [5].

Українські науковці, розглядаючи громадянську ідентичність як категорію політичної науки, пов'язують її з державою та суспільством, у яких функціонує особистість, з їхніми соціально-економічними та культурними характеристиками, що впливають на формування уподобань та ціннісних орієнтирів особистості. На думку вчених, у формуванні громадянської ідентичності важливу роль відіграють система цінностей, символічний простір, інформаційно-політичне поле, способи життя громад [1, с. 6, 45].

Російські політологи розглядають громадянську ідентичність як усвідомлений процес співвіднесення (тотожності) людини з певною державною спільністю в конкретному соціально-політичному контексті (С. Панкратов, Н. Тельнова); як тотожність особистості статусу громадянства, як оцінку свого громадянського стану, здатність реалізовувати відповідні права й обов'язки, а також брати активну участь у житті держави (М. Юшин); як сукупність “Ми”, об'єднаних належністю до однієї держави, що підтримує єдину систему смислів, переконань, уявлень про державу, свою країну, себе як члена спільноти (І. Конода). А труднощі і проблеми становлення громадянської ідентичності, на думку дослідників, зумовлені низьким рівнем довіри громадян до основних політичних і державних інститутів, невиробленістю механізмів соціалізувального впливу і браком цілеспрямованої політики формування громадянськості.

Цікавою є позиція відомого російського політолога та соціолога Л. Дробіжевої, яка вважає, що громадянська ідентичність, на відміну від державницької і тим більше етнічної ідентичності, не передбачає єдиної культури або якоїсь “міфічної національної території” [6]. На думку дослідниці, у формуванні громадянської ідентичності велику роль відіграє саме держава, яка є тим ресурсом, що може насаджувати різні категорії, визначення та створювати схеми консолідації.

На схоже розуміння громадянської ідентичності натрапляємо і в сучасному філософському науковому дискурсі. На думку вчених, громадянська ідентифікація в певному часовому просторі може бути політичною формою загальнонаціональної ідентичності [9], проте набувати такого “етичного значення, яке сягає поза партикулярні спільнотні межі етнічного, релігійного, соціального й національного характеру” [7, с. 71]. Особливістю громадянської ідентичності є те, що вона формується не завдяки етнічно-культурній схожості, а в практиках громадян, що активно використовують свої демократичні права на участь та комунікацію [2].

У контексті сучасних *соціологічних* досліджень феномен громадянської ідентичності аналізували вітчизняні та зарубіжні соціологи В. Абушенко, В. Арбеніна, Т. Водолажська, Н. Галактіонова, Я. Горняк, О. Голоденко, О. Гришина, Л. Дробіжева, М. Кандулла, П. Кісс, Н. Кондратьєва, А. Косіс, Н. Кравченко, В. Кречетова, О. Мусієздов, Ж. Пакулски, Д. Секуліч, Л. Сокурянська, О. Стегній, М. Талжунате, Б. Трантер, Р. Шикова, А.-М. Руїс-Хіменес, В. Ядов та ін. Соціологи визначають громадянську ідентичність переважно як соціально обумовлене позиціонування індивіда в громадянській сфері (Н. Кравченко); як соціокультурний конструкт, що знаходить своє втілення в соціокультурних характеристиках (ментальність, картина світу, соціокультурні цінності, нормо-типова поведінка) (Р. Шикова, О. Гришина); як усвідомлення індивідом належності до спільноти громадян тієї чи іншої держави, що має для нього значущий сенс (Т. Водолажська) або як усвідомленням індивідом своєї тотожності зі спільнотою громадян тієї чи іншої держави, що має юридичне підтвердження (О. Голоденко, В. Кречетова).

Що ж до “формально зафіксованого” аспекту громадянської ідентичності [4, с. 61; 8, с. 94], то варто зазначити, що юридичне підтвердження, тобто наявність громадянства, не завжди означає сформовану громадянську ідентичність. Досвід Криму і Донбасу 2014–2016 років показав, що в деякій частині українських громадян виражена російська (чи навіть російсько-радянська) ідентичність. Схожа тенденція спостерігається і в інших, особливо прикордонних, регіонах України. Частина українських громадян, маючи український паспорт, попри це ототожнюють себе з громадянами Польщі, Угорщини, Білорусі, Молдови. На нашу думку, усвідомлена належність до держави ще не означає сформованої громадянської ідентичності.

Проблема громадянської ідентифікації є проблемою усвідомленого вибору, що базується на принципах добровільності. Якщо держава не може задовольнити запити і потреби людини, то вона у відкритих суспільствах має можливість змінити свій громадянський статус. Громадянська ідентичність не тотожна громадянству, а має особистісний сенс.

У цьому контексті цілком слушною є позиція Н. Галактіонової, яка наголошує на необхідності поділу понять державницької та громадянської ідентичностей. Дослідниця підкреслює, що державний аспект виражається виключно адміністративним закріпленням статусу громадянина країни, який присвоюється автоматично, за правом народження або шляхом спеціальних процедур отримання громадянства для мігрантів, і характеризується як формалізований, приписуваний ззовні. Громадянський аспект має на увазі ціннісно-когнітивне наповнення, яке реалізовується в межах патріотичних почуттів, прихильність щодо цінностей країни тощо [3].

У сучасному світовому психологічному науковому дискурсі дослідження громадянської свідомості та ідентичності представлені напрацюваннями О. Асмолова, Н. Безгіної, О. Блинової, М. Боришевського, В. Васютинського, Б. Вілкенфелда, П. Горностая, Д. Дакітта, І. Дідук, Б. Дюр'є, І. Жадан, Н. Іванової, Л. Кнефелкампа, К. Коростеліної, М. Лензі, Дж. Міуса, С. Позняк, В. Прокопенко, К. Річардсона, М. Слюсаревського, Н. Савелюк, Л. Снігур, Н. Хазратової, Д. Харта, Дж. Юніса та ін. Спектр проблем, які вивчають вітчизняні психологи у зв'язку з даною тематикою, дуже широкий, наприклад: механізми формування громадянської свідомості, громадянських якостей особистості (М. Боришевський, П. Горностай); закономірності та механізми становлення громадянськості в юнацькому віці (І. Жадан, Л. Снігур); ресурси громадянськості (С. Позняк), особливості громадянського самовизначення особистості (О. Киричук); особливості соціальної, етнічної ідентичності російськомовних українських громадян (В. Васютинський, М. Слюсаревський), образ держави як чинник громадянської ідентифікації (Н. Хазратова), особливості соціальної та особистісної ідентичності як концептуальної складової в дослідженні трудової міграції населення України (О. Блинова, М. Слюсаревський) тощо.

Становлення громадянської ідентичності особистості відбувається під час її взаємодії із соціальною реальністю, у процесі якої ця реальність суб'єктивно осмислюється відповідно до системи життєвих цінностей, потреб тощо. У цій соціальній реальності важливими є *спільнота громадян* (спільнота зі схожими і типовими проблемами організації їхнього життя, що об'єднані територією, на якій діють закони певної держави) та *державна* з її організаційною реальністю, що задає відповідний комплекс обставин, у межах якого громадянин здійснює свою життєтворчість.

Відтак доцільно вивчати феномен громадянської ідентичності як на рівні груповому (як різновид групової ідентичності, "*громадянин – спільнота громадян*"), так і на інституційному (як різновид організаційної ідентичності, "*громадянин – держава*"), а також на рівні індивідуальному (як різновид особистісної ідентичності, "*Я як громадянин*"). Це вимагає аналізу громадянської ідентичності як соціально-психологічного феноме-

на, розроблення її структурної моделі, визначення системи її соціально-психологічних чинників.

Розглянувши феномен громадянської ідентичності в соціогуманітарному науковому дискурсі, можна зробити висновок, що громадянська ідентичність особистості є динамічною системою уявлень громадянина про самого себе і пов'язаних з ними переживань та ціннісно-сміслових наповнень, що формуються як похідні від усвідомлення себе громадянином певної держави і водночас членом спільноти громадян. Громадянську ідентичність можна розглядати як багаторівневу, ієрархічно організовану систему взаємопов'язаних елементів.

З огляду на вищесказане пропонуємо виокремлювати три рівні аналізу громадянської ідентичності:

1) *інституційний* (організаційний, “громадянин – держава”) – статус громадянина інституційований на рівні держави; досліджується образ держави, довіра і лояльність до неї; практики взаємодії особистості з державою у вигляді різноманітних її інстанцій – представниками державної влади; інтеріоризація стандартів, закладених в аксіологічному просторі держави тощо;

2) *груповий* (колективний, “громадянин – спільнота громадян”) – пов'язаний із специфікою існування громадянської спільноти як колективного суб'єкта. Досліджуються утворення громадянської свідомості, стереотипи, притаманні громадянській спільноті. На цьому рівні йдеться про включеність особистості в спільноту громадян, підкріплену суб'єктивним відчуттям внутрішньої єдності зі своїми співвітчизниками, почуттям громадянської спільноти (почуття “Ми”) – переживанням взаємозв'язку, солідарності, спільності історичної долі й типовості проблем життя з іншими громадянами в правовому, економічному, політичному контексті тощо;

3) *індивідуальний* (персональний, “Я як громадянин”) – рівень індивідуального осмислення громадянської належності разом з емоційно-ціннісним наповненням; переживання сенсу і цінності власного життя, виправданості власного існування в даному соціумі.

До структури громадянської ідентичності традиційно включають п'ять компонентів: когнітивний, емоційний, поведінковий, а також ціннісно-мотиваційний та образно-семіотичний. Усі ці компоненти цілком самостійні, і хоча вони частково “перекриваються” один одним у своїх діях та виявах, однак онтологічно є різними. Розгляньмо їх відтак послідовно.

1. *Когнітивний* компонент включає знання, уявлення, різного роду раціональні утворення, що стосуються держави, громадянства і громадян. Обізнаність з офіційними концепціями історії держави, як правило, відіграє невелику роль: їм приписується мінливість і кон'юнктурність (зорієнтованість на зміцнення чинної державної влади). Набагато більше

значення має історична пам'ять (історичні репрезентації в масовій свідомості), а також міфи, стереотипи, які є доволі стійкими, майже незмінними. Ці когніції відіграють допоміжну роль, їх основною функцією є підтримка відповідних цінностей та збереження мотивації причетності до держави, включеності в її організаційне середовище.

2. *Ціннісно-мотиваційний* компонент є одним з найважливіших складових громадянської ідентичності. Загалом психологічно зріле громадянство ґрунтується на цінностях, які сприяють розвитку мотивації громадянської поведінки, передусім мотивації зберігати громадянство певної держави. Однією з найважливіших цінностей, що входять до цього компонента, є ідея державності (яку іноді ототожнюють з національною ідеєю). Ця ідея передбачає самоцінність держави (держава поціновується не як інституція для задоволення утилітарних потреб громадян, а як утілення національного духу, а тому вона є самоцінною і самоціллю). Відповідно, спільнота громадян також виступає як цінність, що пов'язано з переживанням взаємозв'язку, солідарності, взаємопідтримки. Усе це сприяє формуванню позитивного "Ми"-образу, переживанню сенсу і цінності власного життя. Мотивація громадянства завдяки переживанню цих цінностей зростає і допомагає особистості протистояти різноманітним життєвим труднощам.

3. Емоційний компонент громадянської ідентичності тісно пов'язаний із суб'єктивним прийняттям / неприйняттям останньої, задоволенням / незадоволенням власною груповою належністю. Вочевидь, процес прийняття має не стільки раціональний, скільки емоційний характер. Тому наявність і рівень прийняття власної громадянської ідентичності можуть парадоксально не збігатися з когнітивним і ціннісним компонентами. Тут ідеться навіть не про емоційну реакцію "мені подобається (не подобається) моє громадянство", а про переживання "моє – не моє". Як відомо, людина може відчувати своїм навіть те, що зазвичай оцінюється негативно, наприклад свою бідність, свою хворобу. У такому випадку йдеться про парадоксальне переживання комфортності того негативу, що має місце в житті. Те ж саме стосується громадянської ідентичності: людина може оцінювати своє громадянство критично і заздрити, приміром, громадянам Німеччини, США і водночас переживати цю ідентичність як свою, власну, невід'ємну властивість (а позбутися свого означає в чомусь позбутися себе самого). І навпаки, неприйняття своєї громадянської ідентичності не обов'язково супроводжується критичністю щодо свого громадянства.

4. *Образно-семіотичний* компонент громадянської ідентичності є одним із найзагадковіших і найбільш парадоксальних компонентів. Його дієвість у регуляції функціонування громадянської ідентичності пояснюється роллю знаків і символів у нашому житті, які інколи дивовижно, "са-

мостійно” керують нашим життям, особливо у сфері політики. Політичні символи є доволі стійкими і зазвичай зумовлюють ті чи інші патерни політичної поведінки. Існує дуже багато символів, пов’язаних з державою і державністю, які також зумовлюють певну громадянську поведінку і громадянські почуття. Цей зв’язок існує поза раціональністю. Наприклад, у деяких цілком лояльних до української держави громадян радянські пісні і радянський гімн викликають сильні позитивні переживання, у тому числі ностальгічні. Традиція святкувати радянські свята іноді призводить до абсурдної поведінки: людина святкує одночасно і 6 грудня (День захисника Вітчизни), і 23 лютого (День Радянської армії). Але завдяки своїй архаїчності образно-семіотичний компонент громадянської ідентичності дає змогу “поєднати непоєднуване” і забезпечити в такий спосіб ресоціалізацію політичних цінностей без надто сильних психологічних травм.

5. *Поведінковий* компонент громадянської ідентичності означає громадянську поведінку, яка не збігається з явищем політичної поведінки (політичної участі, політичної активності). Громадянська поведінка означає соціально значущу поведінку щодо держави та співгромадян. Поняття громадянської поведінки є в чомусь ширшим, а в чомусь – вузьчим за поняття політичної поведінки. З одного боку, будь-яка поведінка, що є соціально значущою щодо держави та інших громадян, є виявом громадянської поведінки. Вона може прямо не стосуватися політики (наприклад, репродуктивна поведінка громадян у певні періоди існування є надто значущою для держави). З другого боку, політична поведінка не завжди є значущою для держави (такою може бути, наприклад, боротьба амбіцій лідерів партій однакової політичної орієнтації).

Варто зазначити, що громадянська ідентичність виконує низку функцій, а саме *інтеграційну* / консолідаційну (об’єднання і збереження єдності громадян), *регулятивну* (обумовлює громадянську нормативно-правову поведінку), *захисну* (є основою національної та персональної безпеки), а також сприяє забезпеченню *самоповаги* та можливості *соціальної самореалізації*.

Висновки. Громадянська ідентичність лежить в основі побудови консолідованого громадянського суспільства, без якого розв’язання багатьох соціальних проблем, зокрема виходу з кризи, істотно ускладнюється. Невизначеність, нестійкість громадянської ідентичності породжує серйозні проблеми як для окремого громадянина, так і для держави загалом. Якщо для громадянина ці проблеми пов’язані з деструктивними переживаннями, почуттям безнадійності, тривогою, відчуженням, фрустрацією важливих соціально-психологічних потреб (зокрема потреб в афіліації, захисті, соціальній самореалізації), то для держави несформованість громадянської ідентичності більшості громадян становить пряму загрозу для її національної безпеки, оскільки зумовлює психологічну толерантність

громадян щодо різних видів зовнішньої агресії – від прямого військового вторгнення на територію держави до виявів економічної та інформаційної війни.

Перспективою подальших розвідок вважаємо розроблення цілісної психологічної концепції громадянської ідентичності, обґрунтування психологічних закономірностей та механізмів її становлення, глибоке осмислення громадянської ідентичності як соціально-психологічного феномена.

Л і т е р а т у р а

1. Бевз Т. А. Політичні механізми формування громадянської ідентичності в сучасному українському суспільстві : кол. моногр. / Т. А. Бевз. – К. : ППЕНД ім. І. Кураса НАН України, 2014. – 296 с.
2. Габермас Ю. Умови громадянства : зб. статей / Юрген Габермас. – К. : Укр. центр духов. культури, 2005. – 264 с.
3. Галактионова Н. А. Гражданская идентичность как компонент личностной идентичности / Н. А. Галактионова // Социология. Экономика. Политика. Известия высших учебных заведений. – 2010. – № 1. – С. 10–12.
4. Голоденко О. Ю. Теоретичні та емпіричні можливості вивчення громадянської ідентичності / О. Ю. Голоденко // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. – 2013. – Вип. 7. – С. 60–68.
5. Даниленко В. И. Современный политологический словарь / В. И. Даниленко. – М. : Nota Bene, 2000. – 1016 с.
6. Дробижева Л. М. Государственная и этническая идентичность: выбор и подвижность / Л. М. Дробижева // Гражданская, этническая и религиозные идентичности в современной России. – М. : Изд-во Ин-та социологии РАН, 2006. – С. 10–30.
7. Карась А. Ф. Цивілізаційний проект розгортання громадянської ідентичності в контексті “утіленого розуму” / А. Ф. Карась // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей. – К. : УБС НБУ, 2015. – С. 70–93.
8. Кречетова В. А. Построение теоретической модели конструирования гражданской идентичности студентов / В. А. Кречетова // Альманах современной науки и образования. – Тамбов : Грамота, 2013. – Вип. 9 (76). – С. 91–97.
9. Шимченко Л. А. Громадянська ідентифікація особи як чинник формування української політичної нації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук / Людмила Анатоліївна Шимченко. – К., 2007. – 24 с.

R e f e r e n c e s

1. Bevez, T. A. (2014). *Politychni mekhanizmy formuvannia hromadianskoi identychnosti v suchasnomu ukrainskomu suspilstvi* [Political mechanisms of civic identity in the modern Ukrainian society]. Kyiv (ukr).
2. Habermas, J. (2005). *Umovy hromadianstva* [The conditions of citizenship]. Kyiv: Ukrainian Center of Spiritual Culture (ukr).
3. Galaktionova, N. A. (2010). *Grazhdanskaya identichnost kak komponent lichnostnoy identychnosti* [Civic identity as a component of personal identity]. *Sotsiologiya. Ekonomika. Politika. Izvestiya vysshikh uchebnykh zavedeniy* [Sociology. Economy. Policy. News of Higher Schools], 1, 10–12 (rus).

4. Holodenko, O. Yu. (2013). Teoretychni ta empirychni mozhlyvosti vyvchennia hromadianskoi identychnosti [Theoretical and empirical opportunities of study the civic identity]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii sotsiologichna* [Bulletin of Lviv University. Series of sociological], 7, 60–68. (ukr).
5. Danilenko, V. I. (2000). *Sovremennyyi politologicheskii slovar* [Modern political science Dictionary]. Moscow: Nota Bene Publ. (rus).
6. Drobizheva, L. M. (2006). Gosudarstvennaya i etnicheskaya identichnost: vybor i podvizhnost [National and ethnic identity: the choice and mobility]. *Grazhdanskaya, etnicheskaya i religioznye identichnosti v sovremennoy Rossii* [Civil, ethnic and religious identity in modern Russia]. Moscow, pp. 10–30 (rus).
7. Karas, A. F. (2015). Tsyvilizatsiyni proekt rozhortannia hromadianskoi identychnosti v konteksti “utilenoho rozumu” [Civilization project deployment of civic identity in the context of “embodied mind”]. *Filosofii finansovoi tsyvilizatsii: liudyna u sviti hroshei* [Philosophy Financial civilization: people in the world of money]. Kyiv, pp. 70–93 (ukr).
8. Krechetova, V. A. (2013). Postroeniye teoreticheskoy modeli konstruirovaniya grazhdanskoy identichnosti studentov [The construction of the theoretical model of student’s civic identity]. *Almanakh sovremennoy nauki i obrazovaniya* [Almanac of Modern Science and Education], Issue 9 (76), Tambov, pp. 91–97 (rus).
9. Shymchenko, L. A. (2007). *Hromadianska identyfikatsiia osoby yak chynnyk formuvannia ukrainskoi politychnoi natsii* [Civic identification of person as a factor of formation an Ukrainian political nation]. Abstract of Ph. D. Thesis, Ukraine, Kyiv (ukr).

Петровская И. Р. Гражданская идентичность: междисциплинарный аспект научных исследований

Гражданская идентичность личности рассматривается как динамическая система представлений гражданина о себе и связанных с ними переживаний и ценностно-смысловых наполнений, которые формируются как производные от осознания себя гражданином определенного государства и одновременно членом сообщества граждан. Предлагается выделять три уровня гражданской идентичности: институциональный, групповой и индивидуальный. Статус гражданина институционализирован на уровне государства, поэтому на институциональном уровне исследуется образ государства, доверие и лояльность к нему; практики взаимодействия личности с государством в виде различных его инстанций – представителями государственной власти; интериоризация стандартов, заложенных в аксиологическом пространстве государства, и т. п. На групповом уровне речь идет о включенности личности в сообщество граждан, подкрепленной субъективным ощущением внутреннего единства со своими соотечественниками, чувством гражданской общности (чувство “Мы”); исследуются образования гражданского сознания, стереотипы, присущие гражданскому сообществу, и пр. Индивидуальный – это уровень индивидуального осмысления гражданской принадлежности вместе с эмоционально-ценностным наполнением; переживания смысла и ценности собственной жизни, оправданности собственного существования в рамках данного социума. В структуру гражданской идентичности предлагается включать традиционно когнитивный, эмоциональный, поведенческий, а также ценностно-мотивационный и образно-семиотический компоненты.

Ключевые слова: идентичность, социальная идентичность, гражданская идентичность, уровни идентичности, структурные компоненты идентичности.

Petrovska I. R. Civic identity: an interdisciplinary aspect of the research

Civic identity of an individual is seen as a dynamic system of citizen's representations of himself/herself, related emotions and value-semantic elements derived from the awareness of the fact that he/she is a citizen of a state and at the same time a member of citizens' community. It is proposed to distinguish three levels of civic identity: institutional, group and individual ones. The citizen status is institutionalized at the state level, so investigation of the institutional level presupposes studying the image of the state, trust and loyalty to it; practices of interaction between an individual and the state represented by a variety of state institutions; internalization of the standards incorporated in the state axiological environment, etc. The group level refers to inclusion of an individual in a community of citizens backed by the subjective feeling of inner unity with his/her compatriots, the sense of civic community (the sense of "We"); formation of civic consciousness, stereotypes inherent in the civic community, etc. The individual level is a level of personal understanding of citizenship with the emotional and value content, comprehension of the meaning and value of one's life, justification of one's own existence in this society. The structure of civic identity traditionally include cognitive, emotional, behavioral, and value-motivational as well as figurative-semiotic components.

Key words: identity, social identity, civic identity, identity levels, structural components.